

OPBOUW

weekblad tot opbouw van het gereformeerde leven
uitgave van de gereformeerde persvereniging „opbouw”

redactie: dovenetel 45 - Heerenveen
adm. kon. wilhelminalaan 38, leersum

W. Borgdorff — Doorn

Dienstbaar aan het Koninkrijk

„... niemand kan zeggen: Jezus is Heer, dan door de Heilige Geest.”
— 1 Kor. 12 vs. 3c

De Heilige Geest heeft ons Gods Woord gegeven door Zijn zorg bij de totstandkoming van de Heilige Schriften en door de voortdurende verkondiging vanuit dat Woord.

Het werk van de Heilige Geest wordt ook zichtbaar in de verschillende gaven die aan de gemeente-(leden) zijn geschonken. Paulus spreekt met name in de hoofdstukken 12 tot en met 14 van de eerste Korinthe-brief over deze gaven (charisma's). Centraal in die hoofdstukken staat de vraag: wanneer kun je van iemand zeggen, dat hij een gave van de Heilige Geest ontvangen heeft? Wanneer is iemand vervuld met de Geest?

In Korinthe was die vraag zeer actueel. Sommigen in Korinthe waren er heilig van overtuigd dat zij de gave van de Geest hadden ontvangen; en even zeker waren ze ervan, dat anderen in de gemeente zo'n gave niet hadden. Ze baseerden dat op het feit, dat zij zich van de opzienbarende gaven van tongentaal en genezing konden bedienen, terwijl die anderen zulke dingen niet machtig waren.

Deze situatie was toen, in Korinthe, binnen-gemeentelijk; het speelde tussen het ene en andere gemeentelid; vandaag komen deze vragen meer aan de orde in het gesprek tussen de gemeente en de pinkster-

broeders en de charismatische beweging. Het gesprek met deze groepen verloopt dikwijls zeer emotioneel en het leidt in veel gevallen eerder tot verwijdering dan tot toenadering.

We doen er goed aan naar Paulus te luisteren. Als de apostel gaat spreken over de gaven van de Geest (12 vs. 1), dan begint hij schijnbaar met iets heel anders. „Niemand kan, door de Geest Gods sprekend, zeggen: Vervloekt is Jezus; en niemand kan zeggen: Jezus is Heer, dan door de Heilige Geest”.

Paulus bedoelt daarmee: als we het over het werk van de Geest hebben, dan is het kernpunt: de belijdenis van Jezus Christus als de verhoogde Heer. Dat we bekennen en erkennen, dat Hij de Levende is, Die alle dingen regeert, Die alles in handen heeft — dat is het werk van de Heilige Geest.

Korinthe moest weten: de daadwerkelijke erkenning van Jezus Christus als de levende Heer wordt zichtbaar via de gaven. De gaven van de Geest, hoe verschillend ook, ze hebben alle dit ene doel: de belijdenis van Jezus als Heer. De gaven mogen nooit op zichzelf beschouwd worden, nee alleen samen, en met dat ene doel voor ogen. Er is een bonte verscheidenheid aan gaven, niet om mensen uit elkaar te drijven, maar

juist om hen naar elkaar toe te laten groeien. 't Is bekend, hoe Paulus dit aspect illustreert met het beeld van het lichaam met de vele leden (vs. 12-31).

Ieder in de gemeente heeft gaven, ze zijn allemaal nodig om naar Christus toe te groeien.

Maar... om welke gaven gaat dat dan? In pinkstergroepen en de charismatische beweging wordt vaak een min of meer vast lijstje samengesteld.

Paulus geeft in 1 Kor. 12 en Romeinen 12 ook rijtjes, maar telkens weer andere. De verleiding is groot, om het te zoeken in aandacht-trek-kende gaven; zo gebeurde dat ook in Korinthe.

Wie echter de gehele Schrift laat spreken, die komt met name in het Oude Testament ook heel andere gaven tegen. Dan blijkt, dat de gaven (charisma's) bekwaamheden kunnen zijn op heel verschillende gebieden. Bijvoorbeeld op het terrein van architectuur (Exodus 31 vs. 3); wijsheid die het leven openlegt (Job 32 vs. 8); inzicht in de grote vragen van het politieke en maatschappelijke leven (Daniël 1 vs. 17; 5 vs. 11).

Opvallend is, dat de Geestesgaven een degelijke opleiding niet uitsluiten. Dat zou er dan ook toe moeten leiden, dat we binnen de gemeente oog zouden mogen hebben voor de gaven die ons geschonken zijn, en dat we bij de opvoeding en begeleiding van onze kinderen (schoolkeuze, opleidingen e.d.) ook ernstig rekening moeten houden met de gaven van de Geest. Als we het 'brede' van het Oude Testament serieus nemen, krijgen we ook meer zicht op het zinvolle van allerlei beroepen voor het Koninkrijk van God. Anders loop je het risico, alléén recht-

streekse verkondiging van het Evangelie voor dienstbaar aan het Koninkrijk te houden. Dan menen mensen de Heer alleen te kunnen dienen, als ze hun goede baan in de maatschappij inruilen tegen een full-time bezig zijn in de evangelisatiesfeer.

Juist als we bij beroep(skeuze) alle gaven van de Geest weten te waarderen dan zal er meer gestalte gegeven kunnen worden aan de belijdenis dat Jezus Christus de Levende, de Heer is over alle terreinen van het leven.

IN DIT NUMMER

- 81 Ds W. Borgdorff,
Dienstbaar aan het Koninkrijk
- 82 Drs W. G. Rietkerk,
Gandhi (1)
- 83 Drs P. J. van Kampen,
De weg die nog veel hoger voert
- 84 D. W. L. Milo,
Verantwoordelijke jeugd
- 84 T. Hoekstra,
Ex Libris
- 86 Drs P. J. van Kampen,
Boekbespreking

GANDHI - I

Deze week is in Nederland een nieuwe film in première gegaan. De film gaat over het leven van Gandhi.

De Haagse Post begon een van de hoofdartikelen in het nummer van 26 februari j.l. over Gandhi met de vraag: Is Jezus in deze eeuw op aarde teruggekeerd en in de politiek gegaan? Het antwoord van de schrijver van het artikel, die zich niet tot de belijdende christenen rekent, is: neen, hij was een menging tussen Grote Ziel en geslepen politicus.

Daarnaast las ik een Evangelische Commentaar in het blad met deze zelfde naam van een man die zich belijdend christen noemt. Hij blijkt tot mijn verbazing op de vraag van de Haagse Post haast ja te antwoorden. Volgens hem wijst Gandhi ons in de lijn van Jezus de derde weg (tussen communisme en kapitalisme) om te overleven. Daarin heeft hij „uitversele betekenis” (letterlijk zó in E.C. 25-2-'83, pag. 13). Wie heeft gelijk, de christen of de niet-christen? Wie was Gandhi eigenlijk en waarom is hij (opnieuw) populair?)

Biografisch

Gandhi werd in 1869 geboren in een uithoek van India. Zijn familie behoort tot de Hindoekaste van de winkeliers. De naam Gandhi betekent letterlijk „kruidenier”, zijn voornaam was Mohandas Karamchand. In 1888 vertrekt Gandhi tegen de wil van zijn kaste-oudsten naar Londen waar hij rechten studeert. Hij vestigde zich daarna als advocaat in Zuid-Afrika. Daar ondervindt hij de discriminatie van zijn ras aan den lijve. Hij wordt de politieke leider van de Indiërs in hun strijd tegen hun ontrechting en boekt opmerkelijke successen.

In 1915 keert Gandhi terug naar India. Hij is dan al een bekend man. In India rijst zijn ster snel. Hij wordt leider van de hindoe-staanse congrespartij en na een wrede onderdrukking van een geweldloze manifestatie in Amritsa in 1919 kiest hij tegen het Britse Koloniale bewind. Door zijn invloed wordt India na de oorlog zelfstandig zonder ooit oorlog gevoerd te hebben tegen de koloniale overheid. Het is dan 1947. Op 30 jan. 1948 sterft Gandhi onder moordenaarshand. Dit in vogelvlucht over Gandhi's leven.

Gandhi's betekenis

Op een viertal terreinen heeft Gandhi zich sterk gemaakt.

1. De in Zuid-Afrika uitgebuite Indiase gastarbeiders heeft hij eigen rechten kunnen geven in hun strijd om zelfstandigheid.
2. Binnen India heeft hij zich beijverd voor de verzoening tussen de moslims en de hindoe's die elkaar te vuur en te zwaard bestreden. Dit heeft niet tot succes geleid.

3. Tegenover Engeland heeft hij India langs de geweldloze weg geleid tot nationale onafhankelijkheid op 15 augustus 1947.

4. Tenslotte heeft hij voortdurend zich opgesteld aan de kant van de verschoppelingen van de Indiase samenleving: de kastelozen of de onaanraakbaren. Hij heeft zich nooit uitgesproken tegen het kaste-stelsel als zodanig, integendeel, alleen heeft hij geageerd tegen het negeren van fundamentele waarden van de mens, waarmee dit kastestelsel gepaard gaat. Deze strijd is met Gandhi alleen nog maar begonnen.

Ganselijk onbekwaam (II)

Prof. dr H. Kraemer was eens op bezoek in een klooster van Hindoes in India. Kraemer was taalgeleerde en een groot man in de zending. Vandaar zijn bezoek. Hij vertelt: „Om tot een echte benadering van elkaar te komen poneerde ik zonder enige inleiding de stelling dat volgens het Evangelie de mens tot in de kern van zijn wezen zondig is. Fel was de reactie. Dat was onmogelijk en heiligschennend”, „Van Godsdiensten en mensen”, blz. 74. Waarom heiligschennend? Omdat in het Hindoeïsme het diepste wezen van de mens „onbevlekt goddelijk” is. In het Boeddhisme zou je trouwens een gelijke reactie kunnen krijgen. De Boeddha zoals wij die kennen van de beeldjes, dat is de mens die het doel bereikt heeft door eigen inspanning. De belijdenis dat alle mensen, ook Gods wedergeboren kinderen, die het eigendom zijn van Jezus Christus, van nature onbekwaam zijn tot enig goed en geneigd zijn God en

Geweldloosheid

Wat maakt Gandhi nu tot zo'n buitengewoon mens? Dat is zijn stijl van handelen. Hij heeft doelbewust de bevrijding van zijn volk gezocht via het principe van de geweldloosheid. Actieve geweldloosheid. Wie wil heersen door geweld geeft blijk van gebrek aan zelfbeheersing, leert Gandhi. Al in Zuid-Afrika leert Gandhi zijn toehoorders, van wie sommigen de politie willen doodslaan: „Ik vraag U te vechten tegen hun toorn, maar die niet op te wekken. Onze pijn zal hen hun onrechtvaardigheid doen inzien. Ze kunnen mijn botten breken, dan hebben ze mijn dode lichaam, maar niet mijn gehoorzaamheid.”

Zo kunnen we op deze film Gandhi aan het hoofd zien van talrijke acties tegen de sociale misstanden in India of tegen de besluiten van de koloniale onderdrukkende mogendheid. Nergens echter roept hij op tot geweld. De ware kracht is de kracht van de geest. Die kan iemand alleen verwerven door zich — en het spreekt de Indiër — te oefenen in ascese, en goede voeding, in zelfontzegging bijv. van seksuele genoegens — en vooral ook door de aanvaarding van hte lijden en zelfkastijding. Wanneer er evident onrecht is moet je dit onrecht tot in je ziel doorlijden en daarna iedere medewerking weigeren.

Religieuze achtergrond

Wat niet voldoende naar voren komt in de film is de religieuze verworteling van Gandhi's optreden in het hindoeïsme. Misschien heeft U bij het bovenstaande wel even gedacht aan het N.T.

In de eerste brief van Petrus lezen wij: Het is beter onrecht te lijden goed doende dan kwaad doende (2 : 20) en Jezus leerde: Wees niet bevreesd voor hen die wel hte lichaam maar niet de ziel kunnen doden. (Matth. 19 : 28) Gandhi heeft dan ook wel eens gezegd dat Jezus voor hem een inspiratiebron was. Zelfs kan hij woorden uit het N.T. aanhalen.

Toch blijkt uit alles de verworteling van het principe van de geweldloosheid in de hindoe-cultuur, waar de grenzen tussen het „zelf” van de mens en de „ziel” van de wereld vervloeien. Wat in de samenleving gebeurt, wordt mij aangedaan. Als er onrecht gebeurde in zijn omgeving, ging Gandhi onmiddellijk over tot zelfkastijding en vasten. Niet tegenover een God, die het bestuur van de wereld in de hand heeft, maar als uitvloeisel van de diepe eenheid die er volgens zijn godsdienst gelegen is tussen de buiten-wereld en de binnen-wereld, die beiden in hun diepste kern God zijn. Zo wordt de

pastorale notities

DOOR
H. AMELINK

de naaste te haten, is het isolement van de Bijbelse mensbeschouwing. Het Bijbelse realisme over de mens en zijn mogelijkheden komt ons niet in het gevele. Dit „onbekwaam zijn” en dit „geneigd zijn” is één van de fundamentele zaken die het Bijbelse realisme scheidt van alle religies en ideologieën. Noch in het Hindoeïsme, noch in het Boeddhisme, noch in het Marxisme, noch in het humanisme, noch in het Farizeïsme, noch in het Judaïsme, noch in het Rooms-Katholicisme, noch in het Remonstrantisme wordt erkend dat er niets goeds meer van de mens te zeggen valt. En zeker zullen de meeste christenen nooit toegeven dat ook de wedergeboren mens van zich zelf geneigd is God en zijn

naaste te haten. Het is het kenmerk van al die „ismen” om nog wel wat in de mens te zien.

Maar zodra je nog wat in de mens ziet, laat je God geen God, laat je Jezus Christus niet de enige Zaligmaker zijn en laat je de genade niet de genade. Het Evangelie is een blijde boodschap van God aan zondaren, ja aan goddelozen. Het is het bericht van de rechtvaardiging uit genade om Jezus' wil. Zo wordt alle mond gestopt. Romeinen 3 : 19. Zo wordt ons geleerd te geloven niet in ons geloof, maar in Jezus Christus die ons van God gegeven is tot wijsheid, rechtvaardigheid, heiligheid en een volkomen verlossing. 1 Korintheërs 1 : 30, 31. Was de mens niet geheel en al verdorven, was hij niet radicaal boos, dan zou hij nog wel wat gekund hebben en dan zou God Zijn eniggeboren Zoon de bittere en smadelijke dood van het kruis wel bespaard hebben. Onze leer omtrent de Christus bepaalt onze leer omtrent de mens. Maar wie in Christus is, is een nieuwe schepping.

Morgen (zaterdag 19 maart) is de Utrechtse l'Abri-dag aan Gandhi gewijd. Om 1.45 uur wordt de film bezocht (Camera tel. 317708), daarna volgt maaltijd, lezing en discussie in het jeugdhonk van de Jeruzalemkerk, Troosterlaan (tot 20.30 uur).

kracht van de ziel versterkt, na al de aanslagen die op haar gepleegd zijn.

Het lijden

In dit religieuze besef speelt het bewust gekozen lijden een grote rol. Ook al vóór Gandhi was dit onder hindoe's soms een scherp wapen. Zo kon het gebeuren dat Indiase machthebbers er brahmanen op uitstuurden om door zelf-kastijding aan hun vazalen schatting af te dwingen.

„Het was in de streek van Gandhi van oudsher gewoonte dat een heerser naar het huis van de vazal, die weigert zijn schulden te betalen een brahmaan (= geestelijke) stuurde. In de brandende zon vastte die aan de poort en kastijde zichzelf tot de dood erop volgde, of de schatting voldaan was. De schuldenaar werd als het ware beladen met de morele verantwoordelijkheid voor het lijden dat de brahmaan/zichzelf aandeed. Deze culturele erfenis heeft Gandhi intuïtief behendig aangepast voor de strijd tegen discriminatie en onderdrukking. Welk middel kon tegenover de bewapende Britten effectiever zijn dan het lijdelijk verzet van hun onderdanen?” (Haagse Post 26-2-'83, pag. 35).

Lijdelijk verzet

Wie het bovenstaande voorbeeld van de brahmaan goed gelezen heeft vraagt zich af waarom de brahmaan zich voor zo'n ontzettende opdracht heeft lat enzenden. Is het niet verschrikkelijk om zó om te komen?

Hier blijkt de totaal andere visie van de Indiër op het lijden.

In het Jinisme, dat volgens de encyclopedie (R.G.G. I 1189, 1199) ten grondslag ligt aan Gandhi's optreden is het lijden als zodanig één van de wegen tot verlossing. Wie zó (als deze brahmaan) weg sterft uit de wereld heeft zekerheid van een hoger bestaan in een volgende reïncarnatie. Trouwens alle Oosterse godsdiensten gaan ervan uit dat wij uit deze zichtbare materiële wereld door lijden moeten wegsterven. In de bijbel is dat heel anders. Daar is het lijden nooit in zichzelf een weg tot bevrijding. Er hangt geen speciaal aureool rond passief verzet, als zou dat hoger zijn dan actief verzet. Het lijden in 1 Petrus 2 is geen geestelijke wet, die een mens tot een hogere bestaanswijze voert als hij eraan gehoorzaamt. Integendeel: het lijden is in de bijbel ook in het geval van het lijden van

Christus een afschuwelijke abnormaleiteit, die door de zondeval onvermijdelijk werd. Het is bij Christus en wie Hem navolgen een lijden oog in oog met een persoonlijk God die hen in dit lijden vasthoudt, maar Die zelf nooit het lijden als zodanig als weg tot verlossing aanwees. Bij christenen is hte kernwoord niet „lijden” „ahimsa” zoals bij Gandhi, maar gerechtigheid.

Bovendien: is lijdelijk verzet wel altijd zo lofwaardig? Is fysiek geweld echt altijd veel erger dan moreel geweld — of psychologisch geweld?

Ik zie een moeder voor mij die haar kinderen manipuleert met emotioneel geweld. Is hte voor een kind soms niet veel gezonder om rechtstreeks een klap om de oren te krijgen dan geconfronteerd te worden met een moeder die om zijnenwil lijdt. Zeker als die lijdende moeder haar onvermogen om tot een rechtstreekse klap te komen compenseert door die lijdelijke smart als een wapen te gebruiken in de opvoeding van haar kind.

Overgeplaatst naar de politiek: de al eerder geciteerde dr Feddema zegt in Evangelisch Commentaar 25-2, blz. 11, dat het principe van geweldloosheid de grootste bijdrage is geweest van Gandhi aan de armen. Als principe dat op grote schaal kan, mag en moet worden toegepast ook in het Westen — als de derde weg in de strijd tegen onrecht.

Ik ben het met dit laatste geheel oneens. Ik geloof wel dat het soms een nood-middel mag zijn voor ar-

men en verdrukten maar ik hoop dat wij voor dit soort methoden bewaard blijven in het vrije Westen. Wie onder ons zijn mening wil zeggen over abortus of kernbewapening is daartoe vrij. Hem staan politieke middelen ter beschikking. Zodra als z.g. fysiek geweld gaat verafmen hier iedere overheidsoptreden schuwen zonder zich af te vragen of dat fysiek geweld gerechtvaardigd was, die loopt het gevaar net als de moeder in het bovenstaand voorbeeld te vervallen in alternatieve vormen van geweld — zoals de morele — of de psychologische — die ik veel erger vind. Ik vind het eigenlijk heel erg wat die Oosterse koning uithaalde toen hij een brahmaan stuurde in plaats van een politie-agent.

Kortom: laten wij bewaard mogen blijven voor brahmanen — of zij nu strijders heten tegen abortus of tegen kernbewapening.

Intussen: u voelt wel hoe wij hier in deze film over Gandhi midden in de vragen van onze tijd zijn aangeland. Wat is de verhouding tussen de Oosterse godsdiensten en het Christendom? Wat is die z.g. derde weg van actieve geweldloosheid? Hoe verhoudt zich dit dwepen met Gandhi — juist in christelijke kring — tot hte bredere geestelijke klimaat in onze gereformeerde wereld?

Al deze vragen zullen ons in het volgende artikel verder bezighouden als wij ons opnieuw zullen richten op de vraag waarmee dit artikel begon: Wie was Gandhi?

over de persoon van Christus en de Heilige Geest.

De grote plaats van Christus

Christus vindt grote erkenning onder de Mormonen. In Smiths roepingsvisioen komt Hij naar voren als „de geliefde Zoon”. In meerdere folders komen we schilderijen tegen die Hem voorstellen, voorzien van teksten als „Kom herwaarts, volg Mij...” „Ik ben de Weg, de Waarheid en het Leven...” of „Jezus Christus, Heiland en Middelaar van het Mensdom”. Omwille van de ruimte hier geen bespreking van Christus' „voorsterfelijk gestaan”.

„Jehova”

Christus is de eerstgeborene, de Schepper, zeggen de Mormonen. In de brochure „Hoe de Mormonen Christus zien”, staat dan opeens te lezen: „Sedert de val van Adam heeft Hij als Middelaar tussen ons en de Vader gestaan en heeft Hij voor ons gepleit. Hij is Here God Almachtig, de grote IK BEN, de beloofde Messias, Jehova” (p. 39). Men blijkt bij nadere studie onderscheid te maken tussen „Jehova”, dat is Christus, en God de Vader, „Elohim”. De Mormonen geloven dat „Jehova” Christus is en „Elohim” God de Vader. Wij zullen die opvatting ten enenmale verwerpen.

Was Christus gehuwd?

Meer zou op te merken zijn. We noemen alleen nog Christus' huwelijk. In niet-mormoonse kring duikt geregeld het verhaal op dat Mormonen geloven dat Jezus gehuwd geweest is. Dat wordt echter zeer beslist door de Mormonen ontkend en ook in hun gewijde boeken is er geen enkele toespelende in die richting te vinden.

In het grote werk *Journal of Discourses* komt echter een serie opmerkingen voor van één van de eerste Apostelen, Orson Hyde, die zou hebben gezegd: „Als bij de bruiloft te Kana Jezus de bruidegom was en Maria, Martha en de andere Maria tot zich nam, schokt dat ons niet. Als er geen aanhanke-lijkheid en bekendheid bestond tussen onze Heiland en zijn vrouwen, die alleen binnen de relatie van man en vrouw behoort te bestaan, hebben wij geen gevoel voor wat behoort.

We zeggen dat het Jezus Christus was die daar huwde, zodat hij vóór zijn kruisiging Zijn zaad kon zien. Ik zeg hier dat de Heiland, voor Hij stierf, op Zijn eigen kinderen neerzag, zoals wij dat op onze kinderen kunnen doen. Toen Maria bij het graf kwam, zag ze twee engelen en zei tot hen „Ze hebben mijn Heer en echtgenoot weggenomen” (deel IV, pag. 210).

P. J. van Kampen — Zeist

De weg die nog veel hoger voert

„Het belangrijkste dat enig lid van de Kerk van Jezus van de Heiligen der Laatste Dagen ooit in dit leven kan is te trouwen met de juiste persoon door middel van het juiste gezag en op de juiste plaats”.

(Bruce McConkie, *Mormon Doctrine*, p. 111)

... Laten de doden gezangen aanheffen van eeuwige lof voor Koning Immanuël, Die voordat de wereld bestond datgene instelde, wat ons in staat zou stellen hen uit hun gevangenis te bevrijden; want de gevangenen zullen vrij worden. *Leer en Verbonden* 128:22

Twee verlossingsinstrumenten zijn de Mormonen gegeven: 1) het huwelijk-voor-tijd-en-eeuwigheid. 2) de doop. Dat laatste onderscheidt men

in de eigen doop, op de leeftijd van 8 jaar, en de doop voor de doden. Over beide wegen van verlossing wat naders. Allereerst echter wat

De HeiligeGeest Een Persoon van Geest

De Mormonen geloven ook in de Heilige Geest. Deze is een 'Persoon van Geest naast de Vader en de Zoon, met een eigen persoonlijkheid' (Ricks, pag. 38).

Dat dat belangrijk is wordt duidelijk, als we het al geciteerde stuk Leer en Verbonden 130 vers 22 herlezen: „De Vader heeft een lichaam van vlees en beenderen... de Zoon eveneens, maar de Heilige Geest heeft geen lichaam van vlees en beenderen, maar is een Persoon van geest. Indien dit niet zo ware, kon de Heilige Geest niet in ons wonen”. Hoewel hij dus (een) geest is, kan Hij zich aan mensen in mensengestalte vertonen:

En toen ik de boom had gezien, zei-
de ik tot de Geest: Ik zie, dat Gij
mij de boom hebt getoond, die aller-
kostelijkst is.

En Hij zeide tot mij: Wat verlangt
gij?

En ik zeide tot Hem: De verklaring
hiervan te kennen — want ik sprak
tot Hem, gelijk een mens spreekt,
want ik zag, dat Hij in de gedaante
van een mens was: toch wist ik, dat
het de Geest des Heren was; en Hij
sprak tot mij, zoals de éne mens
spreekt tot de andere.” (1 Nephi
11 : 9-11 - Boek van Mormon)

Voor tijd en eeuwigheid

Voor Mormonen is de zondeval in
principe iets goeds, hebben we al
eerder gezien. Nog een gedeelte om
dat te illustreren:

„En te dien dage prees Adam God,
en begon te profeteren aangaande
alle geslachten der aarde, zeggende:
Geprezen zij de Naam van God,
want wegens mijn overtreding zijn
mijn ogen geopend, en in dit leven
zal ik vreugde hebben, en wederom
in het vlees zal ik God aanschou-
wen.

En Eva, zijn vrouw, hoorde dit alles,
en was verheugd, zeggende: Ware
het niet, dat wij overtreden hadden,
dan zouden wij nimmer zaad heb-
ben gehad, en nimmer het goed en
het kwaad, en de vreugde onzer
verlossing hebben gekend, noch het
eeuwige leven, dat God alleen ge-
hoorzamen geeft.”

Mozes 5 : 10, 11 (Parel)

Bij Mormonen zit iets merkwaardig
positiefs over voortplanting als zo-
danig. Daar is een samenhang met
de visie op het huwelijk. Mormonen
onderscheiden meerdere vormen van
gelukzaligheid:

„In de celestiale heerlijkheid zijn
drie hemelen of graden...

En om de hoogste te verwerven,
moet een man deze staat in het
priesterschap aanvaarden (namelijk
het nieuw en eeuwig huwelijksver-
bond);

En indien hij dit niet doet, kan hij
deze niet verwerven.”

(Leer en Verbonden 131 : 1-3)

Mormonen trouwen hier voor eens
en altijd. (Vandaar dat Jezus tegen
de Sadduceeën ook zeggen kan dat
in de hemel niet gehuwd wordt noch
ten huwelijk gegeven. Het is hier
al gebeurd!)

Dopen voor de Doden

De tekst in 1 Korinthe 15 over het
„dopen van de doden” wordt door
Mormonen ook op eigen wijze uit-
gelegd.

Met verwijzing naar Maleachi 4 vers
5 en 6, waar over de komst van Elia
gesproken wordt, stelt Smith dat de
schakel tussen ouders en kinderen
„de doop voor de doden” is. Ouders
die niet geloofden, wier zielen nu
„in de gevangenis” zijn, krijgen een
nieuwe kans, als hun nageslacht
zich in hun plaats laten dopen. De
doop voor de verlossing is vitaal,
en velen zijn gestorven voordat de
Herstelde Kerk der Mormoonse
gelovigen zich voor hun ongelovig
voorgeslacht (en eventueel ook voor
anderen) konden laten dopen. De-
ze doop moet in de tempel plaats-
vinden in een ceremonie achter ge-
sloten deuren; ze is overigens al
van eeuwigheid af ingesteld (zie
aanhaling uit LV 124). Voor de za-
ligheid van de doden is de doop
nodig, maar óók voor de zaligheid
van degenen die zich voor doden
laten dopen.

Vanwege de liefde die er tussen
kinderen en ouders bestaan moet,
willen de Mormonen zich dus laten
dopen. Tegelijkertijd betekent het
dat — zelfs met terugwerkende
kracht — de Mormoonse Kerk de
sleutelmacht heeft om de hele mens-
heid te laten binnengaan in de he-
melse zaligheid.

Om niemand over te slaan speurt
men overal geslachtslijsten na.
Gestorvenen kunnen — plaatsver-
vangend — gedoopt worden. Een
Mormoon neemt een week vrij en
laat zich — achter gesloten deuren
— in een tempel van de gestorvene
dopen: in één week wordt hij mis-
schien wel 200 keer gedoopt!

De grootste opslagplaats van ge-
slachtsregisters ter wereld, bevindt
zich in Granite Mountain. In een
bomvrije enorme kluis bevinden
zich de namen van mensen die ooit
geleefd hebben, meestal op micro-
film opgenomen. Alsnog wordt voor
deze mensen verlossing nage-
streefd. Wie weet, zijn sommige
van onze voorouders al via een mor-
moons doopvont „in de herkansing
gekomen”! Een interessante, en
naar ik meen een unieke, benadering
van geslachtslijsten. Overigens staat
ook in een mormoonse Bijbel een
aantal opmerkingen van Paulus over
het (on)nuttige van bepaalde vor-
men van geslachtskunde...

(volgende week slot)

D. W. L. Milo —Dalmally

Verantwoordelijke jeugd

De vorige week hebben wij in ons „Slaapzakpraatje” enige kwesties van
het jeugdig buitenechtelijk verkeer aangestipt. Daarbij lieten we ons, wat
cynisch wellicht, ontvallen: „vandaag is de vraag naar wat kán groter dan
de vraag naar wat mag; de techniek schijnt het in veel gevallen van de
ethiek te winnen”.

Dat was droevig maar waar gesteld, als we dat even mogen constateren.
Maar het is niet alles. Gelukkig niet. Er is ook nog een andere mogelijk-
heid. De mogelijkheid dat de jeugd — buiten ouderlijk toezicht staande en
niet gehinderd door bedilzucht of wantrouwen — zelf haar verantwoorde-
lijkheid voor God en de naaste aanvaardt. Zodat de jeugd begrijpt dat
geluk, wil het werkelijk die naam waard zijn, langer moet duren dan een
„heerlijk avondje”.

Door de Nederlandse pers wandelde de laatste weken een protest, dat via
de West-Duitse Belijdenisbeweging van de Franse jeugd afkomstig moet
zijn en dat zelfs hier is doorgedrongen. Misschien hebt u het al gezien (en
dan is het zeker niet verdrietig, het nog eens te lezen) maar wellicht ook
is het nog nieuw voor u. Luister.

Weg met de socialistische, atheïstische zwijnenstal!

*Weg met de sex op school. Sex-profeten en sex-leraren, de Franse jongens
en meisjes zeggen tegen u: wij zijn niet zulke zwijnen als u denkt! Wij wil-
len ons niet door u laten afstoppen. Wij zijn jeugd, levenskracht, toekomst.*

*U bent oud door uw verdorvenheid, gewinzucht en verraad. U wilt ons
vangen voor uw onreine vermaak. En als wij dan door uw onreine sex-
onderricht, uw voorbeeld en uw gebruiksaanwijzingen bedorven zijn —
dan wilt u ons manipuleren, zodat wij revolutie zouden maken in uw be-
lang. U zou ons onze gezondheid willen afnemen, onze toekomst, onze
liefde en onze vreugde.*

EX LIBRIS

door T. Hoekstra / Zwolle

In een hoek van mijn studeerkamer
ligt een stapeltje boeken mij al ge-
ruime tijd verwijtend aan te kijken:
komen wij in Opbouw nog eens aan
de beurt? En nu kan ik wel allerlei
omstandigheden als excuus aanvoe-
ren, de lezer moet maar van mij aan-
nemen dat geest en vlees beide wel
gewillig maar ook zwak zijn! Laat
ik nu maar proberen mijn schuld in
enkele porties weg te werken: op
afbetaling dus.

Ik begin met enkele dichtbundels.

„De schreeuw in je hand” is van
Tiemen W. Rasker, uitgever: Buij-
ten en Schipperheijn. De wat merk-
waardige titel heeft betrekking op
het boekje zelf; het is een kreet,
een „schreeuw” in de hand van de
lezer (of op zijn tafel natuurlijk).
Het eerste gedicht („titelvers”)
neem ik over:

L.S.

*geworden door de liefde
is de schreeuw in uw hand
beziel met levend licht*

*bevreesd heb ik geschreeuwd
ik weet uw scherpe tong
uw hard oordelende blik*

*eigenlijk is u mij vreemd
mijn broeder en mijn zuster
hoewel vreemd is u mij eigen*

in Christus

Nu wil ik niet met een scherpe tong
en een hard oordelende blik te werk
gaan, maar ik moet toch wel enkele
kritische opmerkingen maken.
Waaróm of waardóór „is u mij
vreemd”? Begint iemand zó een po-
ging tot contact? En wat is dat voor
een beeldspraak: een schreeuw die
beziel is met levend licht? Deze
uitdrukking stoort mij dís te meer
doordat ze in het volgende gedicht
nóg eens voorkomt. Was de schrij-
ver zo blij met deze vondst?

Taal is nog altijd communicatie.
Daarom hindert het mij, als ik bo-
ven een gedicht zie staan: abbadon.
Moet ik mij schamen omdat ik het
woord niet ken? Dat zoeken we op.

Ja, onze liefde! Maar bedenk dan, dat wij juist liefhebben wat u haat: onze familie, onze vader, onze moeder, onze broers, onze zusters, ons vaderland, het Frankrijk van de helden en de heiligen, het Frankrijk van de maagd van Orléans.

Wij aanbidden God. Wij aanbidden Jezus Christus, waarachtig God en waarachtig mens, geboren uit de maagd Maria. Diegenen onder ons, die niet bidden omdat zij niet geloven, hebben toch eergevoel en achting voor reinheid. U kent geen reinheid, u wilt ons onze eer afnemen. Wij willen bruid-en-bruidegom zijn, geen partners. Wij willen vaders en moeders zijn, geen pillenslikkers en abortusplegers.

Verdwijnt! Maakt dat u wekomt. Wij zullen ons verdedigen. En als u revolutie wilt, dan zullen wij die maken: tegen u en uw zwijnerij, uw boze bedoelingen en uw gewichtigdoenerij.

Huichelaars — wij willen niets weten van uw sex-onderricht, uw sex-praktijken en uw sex-artikelen, uw huichelachtige voorgangers en hun medeplichtigen. Wat wij moeten weten dat weten wij, zonder u en tegen u. Maar u gaat door en spreekt over wat u niet kent: de eer van de Franse jeugd, die u zoekt om te brengen.

—o—

Klinkt dat niet als een symfonie? Als een middeleeuwse hymne? Als regen op een dorstig land?

Vijftig jaar geleden kwam de Zuid-Afrikaanse jeugd voor de dag met haar Rein-Lewe-Bond. Dertig jaar geleden organiseerde de Britse jeugd zich in een federatie van neenzeggers tegen de seksuele corruptie. Vandaag spreken Franse christenen en niet-christenen zich duidelijk uit. Hun protest vindt weerklink in West-Duitsland en slaat aan in Nederland.

Nu kunnen we in zulk een manifest van de Franse jeugd iets van een slingerbeweging herkennen. Als we zo ver uit het spoor zijn geraakt en met zoveel kracht naar de goede weg terug willen, dat we er over heen schieten, en in het andere uiterste terecht komen. Maar dat zou nog geen blijvende verbetering betekenen; het gevaar zit er immers in, dat de beweging straks terugslaat, herhaald wordt — en dan zitten we weer in de verkeerde buurt.

Maar liever zien we in het Franse protest een reformatie: een terugkeer tot de goede vormen, die ons leven de moeite waard maken. Want als de Franse (laten we mogen zeggen de Europese) jeugd in toenemende mate zijn vijand te woord staat, stelt zij zich veilig voor de toekomst. Daarbij

geeft zo'n publicatie aan alle wankelen zielen, die niet alleen durven staan al zouden zij het willen, een goede gelegenheid. Samen kunnen zij meer bereiken, beter volhouden, sterker vesting opbouwen.

—o—

Maar het voorstation van elke cultuurontaarding is de openbare zedelijkheid. Een modeblad liet zich onlangs ontvallen, dat een vrouw er in haar kleding voor uit dient te komen, dat ze vrouw is. En dat vrouw-zijn houdt blijkbaar in: uitdagend en prikkelend door de straten van het leven te gaan, zo, dat geen mannenblik haar kan mislopen. Dat is dan wel een eenzijdige lezing van het vrouw-zijn. Het moet toch ook mogelijk zijn als vrouw op te vallen, zonder te lonken, zonder het eerst een mond open te doen, zonder alle weelderigheid te exposeren die, als het goed is, niet voor iedereen maar voor de trouwe echtgenoot beschikbaar is? Geeft de Bijbel ons niet woorden als ingetogenheid, kuisheid en versierd-zijn met een stille en zachtmoedige geest? Zou een aldus versierde vrouw minder opvallen?

Natuurlijk valt die vrouw op. Voor velen is ze een tut, maar voor de ware Jozef is ze de vrouw die de Heere vreest.

Als we over openbare zedelijkheid spreken moeten we maar niet bij de vrouw blijven staan. Het is gewoonlijk de man, die de kranten maakt, de boeken, de films, de reclame. Hij is het ook, die de bloempjes plukt, welke volop in de publieke parken bloeien. Hij is het bovendien, die — eigen ethische verantwoordelijkheden afschuivend — de morele lasten op zwakke schouders laadt. Als de man niet langer van onvrouwelijke vrouwelijkheid gediend is, zal de vrouw zich graag aanpassen; zo is ze.

Blijft natuurlijk de vrees. De vrees om voor een Kenau te worden aangezien. De vrees, om als Mietje te worden getiteld. De vrees om als huichelaar terzijde geschoven te worden. De vrees om alleen over te blijven onder de moordende concurrentie. De vrees voor man-eaters en lady-killers. Maar vrees is een slechte raadgeefster. De liefde daarentegen (voelt u dat liefde heel wat meer is dan sexualiteit?) bant alle vrees uit, zei Johannes.

Laten we bidden, dat onze jeugd de verantwoordelijkheid voor een onbevlekt leven en een onbesmette ziel verstaat en aanvaardt. Dan is er onder Gods zegen een heerlijke toekomst voor de jonge generatie weggelegd. Kinderen, wier naam aan het doopvont met Gods naam in één adem genoemd is, zijn te goed voor een zwijnenstal. Ze zullen koninkrijken beerven!

Bid dagelijks voor onze jeugd. Die is belangrijker dan kernwapens en inkomens.

Maar Van Dale kan me niet helpen! Dus vraag ik het aan één van mijn vrienden en ja, hoor: het is theologentaal. Het moet zoiets als „verdervet” betekenen. Maar waarom niet „satan” of iets dergelijks gebruikt?

Ik neem nog een gedicht over, mijns inziens niet het zwakste uit de bundel.

Godloos

vakbond.

*reik mij je hand
ik druk het stempel
en zal je eten geven*

*ik zal je god zijn
schuur dus het teken
van je voorhoofd*

*reik mij je hand
ik zal het stempel
schroeiend in je drukken*

*maar meer nog
geef mij je hart
dan zul je kennen.*

Dat zoiets denkwerk vraagt, is geen bezwaar, maar de beelden zijn mij

niet allemaal duidelijk. Ik denk aan het teken uit Openbaringen, zonder dat teken zal niemand kunnen kopen of verkopen en de mensen krijgen het op hun rechterhand of op hun voorhoofd. Het teken dat weggeschuurd moet worden, zal wel het Kaïnsteken zijn dat bescherming biedt van Godswege. Het „kennen” in de laatste regel verbind ik met het paradijsverhaal en de leugen van de slang. Dat past allemaal goed in deze bundel; de gedichten zijn volgens de schrijver een „wacht” tegen die slang, die satan. Maar waarom er „vakbond” boven moet staan?

Nog enkele losse kritische opmerkingen: „ik herken je gezicht zelfs bij nacht” overtuigt niet. Het woord nacht moet natuurlijk aangeven dat het pikkedonker is, welnu, dan is geen enkel gezicht te herkennen, althans niet met de ogen! In het gedicht „avondmaal” lees ik:

*U werd vergoten en verbroken
verplettert mijn spiegelruit*

Ook die beeldspraak deugt niet! Ik vrees dat de meeste lezers van Opbouw niet zo erg veel genoegen van deze bundel zullen beleven. Wie er nadere studie van wil maken, kan het boekje voor f 9,90 aanschaffen.

Lenze L. Bouwers schreef 'n bundel gedichten onder de titel „Nieuws onder de zon”. De uitgever is Kok in Kampen, de prijs f 8,90. Opnieuw een schrijver die het niet op recensenten heeft begrepen:

incisie

*het mes erin: zachte heelmeeesters
wassen de vunzig stinkende wonden
van hun kostbare klanten niet schoon
o, kritiek, hoe hoog is uw loon!*

Lodewijk van Deyssel zou gezegd hebben: Maar beste Lenze L. Bouwers, je hóefde toch niet te publiceren? Het bovenstaande wordt in de bundel voorafgegaan door:

van harte gefeliciteerd

*achter het gebakje en de glimlach
verberg ik de angst voor de opdracht:
pak het woordmateriaal ambachtelijk aan,
schrijf aan je werktafel alleen
waarheid*

of zwijg voortaan

Nou dan! En wie niet zwijgt, moet niet zo bang zijn voor kritiek. Er staan meer gedichten in die willen aangeven hoe moeilijk het eigenlijk is gedichten te maken. Bouwers is echt niet de eerste die dat zegt. Anderen hebben hetzelfde vóór hem gedaan, en beter! Ik zie niet in wat een lezer aan die ontboezemingen heeft. Er staan ook wel aardige, leesbare gedichten in deze bundel; ik noem b.v. „moeder” en „herinnering”, maar mijn leesplezier wordt door de schoonheidsfouten bedorven. En als ik dan het slot lees van „zomeravond”:

*'t is of ik m'n opa
weer vertraagd hoor praten:
de nacht, de nacht zal vallen
ook over west-europa*

dan denk ik even aan Marsman en Roland Holst. De Prediker had wel gelijk: er is niets nieuws onder de zon!

*Hij zag het in de kerk niet meer
zo zitten,
Daar was de liefde ook niet steeds
te zien,
En overwoerden de aardse dingen
Het pas gezaaide woord van God
misschien.*

Die tweede regel is natuurlijk veel te zwak. De liefde is er soms wel te zien, maar als iemand zich van de kerk afkeert, is daar een andere reden voor: het tegendeel van liefde kun je in de kerk ook tegenkomen! Lees maar liever Veeffkind. Bij hem vind je ze allebei. En wat hebben die twee volgende regels met het voorgaande te maken? Het effect wordt bovendien volkomen teniet gedaan door het woord „misschien”. Ik citeer nu ook nog de laatste twee regels van dit gedicht:

*Twee sterke vuisten leerden zich
weer vouwen.
Een kind van God, weer terug van
weggeweest.*

Vuisten vouwen zich niet! Het gebruik van „weer” is taalkundig fout (zoiets heet een pleonasme) en metrisch deugt die regel ook niet. Ik herinner mij dat ik „Het Pooregie” eens eerder gelezen heb, waarschijnlijk in een kerkelijk blad, misschien zelfs wel in Opbouw. Ik neem alleen de tweede strofe over:

*Ze weet nog, hoe ze dikwijls heeft
gemopperd,
En dan jaloers op haar vriendinnen
was.
Dat er veel liefde woonde in
hun huisje,
Waardeer je vaak als kind veel
later pas.*

Die laatste regel is volkomen mislukt. Het woordje „je” is fout want het gaat over een „ze”. En als je later iets gaat waarderen, ben je geen „kind” meer. Bovendien is de zin zó in elkaar gewrongen dat het woord „pas” aan het eind kwam te staan, omdat het moest rijmen op „was”. Nee, bij uitgeverij Kok mogen ze daar wel eens wat aan doen! Misschien heb ik de schrijfster en sommige lezers pijn gedaan met mijn kritiek, maar ik kan moeilijk anders. Wie de techniek niet beheerst, zal nooit „kunst” kunnen maken. Er zullen wel mensen zijn die zich door de gedachten van de schrijfster aangesproken voelen, maar willen wij ooit nog eens iets te zien krijgen van echte kunst uit de hoek van ons calvinistisch volksdeel, dan zal toch een betere smaak ontwikkeld moeten worden dan die voor zulke „versjes”. Dat moest toch nog maar eens gezegd worden.

Boekbespreking

F. L. Bos, *Kruisdominees*. Kok, Kampen. 1982. 224 pp. f 29,50.
Kruisdragers, idem. 99 pp. f 14,90

Ongelooflijk!

„Heel typerend voor zijn zelfbewustzijn zijn de brieven, die hij vier dagen voor het uitbreken van de Frans-

Duitse oorlog in oktober 1970 schrijft aan de koning en koningin van Pruisen. Frankrijk is als „de goddeloze, ongebonden Babylonier”, die door de koning van Pruisen als een nieuwe Kores zal worden „uitgeroemd” en in zijn rijk en heerschappij „vernietigd”; en als Edom, dat door David wordt overwonnen. Na het einde van de oorlog krijgt hij een dankschrijven met een bedrag in geld, waarvoor hij een mooie gaskroon koopt in zijn nieuwe kerk.”

Aldus een stukje citaat (p. 194) over ds Cornelis van den Oever, een in onze kring zeer bekende predikant, die in de vorige eeuw als „de paus der kruisgezinden” gold. Het is een citaat uit het boek *Kruisdominees*, geschreven door de kerkhistoricus dr F. L. Bos. Dit boek is bijna 30 jaar na de eerste publicatie in herdruk bij uitgeverij Kok verschenen.

Kruisdominees gaat over een van de groepen afgescheidenen, die tussen 1838 en 1869 als aparte kerkformatie in ons land bestond.

Gingen al spoedig na de Afscheiding vele gemeenten over tot aanvraag van erkenning door de overheid, deze groepering stond daar uiterst kritisch tegenover. Wilde de overheid de erkenning niet verbinden aan bepaalde concessies? De nieuwe kerkformatie mocht het woord „Gereformeerd” niet voeren en ook geen aanspraak maken op de kerkenorde etc. van de grote Hervormde Kerk. Welnu, dan geen erkenning!

Probleem voor deze zeer-getrouwen was het feit dat men in de kring geen officieel bevestigde voorgangers had. Weliswaar waren er heel wat ouderlingen en ook zgn. „oefenaars” die „naar het ambt van voorganger stonden”, maar geen van hen werd via wettige handoplegging van een zelf rechtmatig-bevestigde voorganger in dit ambt gesteld.

En zo komen we ze tegen, de markante mannen van „de Gereformeerde Gemeenten onder het Kruis”: de Noordwijker visser Cors Noorduyn, de Woerdense winkelier Abraham Flier, de Zwolse luitenant bij de artillerie Smitt, de vroegere varensgezel Cornelis van den Oever, de bekeerde jood Salomon Mozes Flesch en vele anderen. Een eeuw na hun dood veelal onbekend, zeker in onze kring, maar steeds boeiend en markant. Niet altijd even sympathiek, overigens. Hebben sommigen een zeer ruim hart — en hebben ze bovendien vaak authentiek geleden — van anderen moet worden gezegd dat een latente (nou ja, latente?) drang tot despotisme en tirannie nauwelijks kan worden verholten.

Dr Bos tekent hen in al hun grootheid en zwakheid. We komen zaken van wezenlijke integriteit tegen, maar ook gevallen van onvoorstelbaar veel „vles en wereld”. Ook al spreekt Bos lang niet altijd even expliciet, zijn pen is vaardig en het valt niet mee tot andere conclusies te komen dan hij impliceert.

Wonderlijke mensen soms, eigenwijs, iwspelturig, niet altijd onderscheidend tussen „de Geest” en hun geest. Mensen met een Bijbelexegese die hier en daar werkelijk de spigaten uitloopt. Een weergegeven preek van de al geciteerde Van den Oever (pp. 98-100) is zo ongeveer het meest wonderlijke en onterechte geval van Schriftuitleg dat ik vele jaren heb gelezen... Toch zou het tendentius

zijn alléén de aandacht te willen vragen voor het bizarre, dat inderdaad ruimschoots aanwezig is. Het andere is er ook.

Ronduit tragisch vind ik de levensloop van veel voorgangers die beschreven worden in een tweede bundel verhalen, nu voor het eerst uitgebracht onder de titel *Kruisdragers*. Wat te denken van het gesol met „Oefenmeester Vijgeboom”? Inderdaad wordt terecht gesproken van „de tragiek van (Jan Roefs) Ananias”. Wat is dominee Berent Fijnebuik een dubieus geval geweest, maar hoe verfrissend toch eigenlijk ds Pieter Zonne. In *Kruisdragers* gaat het vaak om mensen van het 2e plan. Ik moet toegeven dat ik behoudens Vijgeboom van geen van hen ooit gehoord had. De kennismaking is voor mij niet steeds even intens geweest, maar toch, je krijgt wel zicht op „het wonder van de negentiende eeuw”, zoals wijlen dr Algra het noemde. Wat een ongelooflijke hoeveelheid menselijke kleinheid! En wat is er, desondanks, toch nog véél van terechtgekomen!

Niet ieder zal beide boekjes willen aanschaffen, vermoed ik. Niet iedereen zal ook evenveel stichting erdoor ontvangen. Er is dan ook heel wat in de verhalen dat je niet-trots op het gereformeerde verleden maakt. Eén les is dat er niet veel veranderd is op kerkelijk erf. De mensen zijn, vrees ik, niet noemenswaardig beter, maar ook niet buitengewoon veel slechter geworden dan ze toen waren. De lering is ook, nogmaals, dat er uit veel zwakte toch veel kracht is voortgekomen.

De boeken van dr Bos blijven de moeite waard voor wie de eigen kerkgeschiedenis wil bestuderen. Veel van de hier geboden informatie is niet snel ook in andere literatuur te vinden.

Kerknieuws

Alkmaar en Zaanstreek-Centrum

Op 27 maart a.s. zal D.V. de bevestiging en intrede plaatsvinden van kandidaat P. J. H. Krol als predikant van de Ned. Geref. Kerken van Alkmaar en Zaanstreek-Centrum. De bevestiging zal geschieden in een dienst in de Ned. Geref. Kerk te Krommenie (Leliekkerk, Zwanenbloemlaan, hoek Lisdoddelaan) die zal aanvangen om 10.30 uur en waarin zal voorgaan ds G. v. d. Brink van Rotterdam.

De intrede vindt plaats in de avonddienst, aanvang 19.30 uur, eveneens in de kerk van Krommenie. Na de dienst is er voor degenen die dat wensen gelegenheid ds Krol te feliciteren onder het genot van een kop koffie.

Beroepen

Beroepen (bij accl.) te Rijswijk ds F. van Deursen te Apeldoorn.

Afscheidsdienst

Ds A. J. Moggré is voornemens per 1 juni a.s. met emeritaat te gaan. De afscheidsdienst werd vastgesteld op zondag 29 mei, 's avonds om half acht

Preekvoorziening

Hengelo (O.) Preekvoorziening: D. Jongbloed, J. Urlusstraat 3, 7558 JV Hengelo, tel. 074-773169.

Almere

Door de bevestiging van vier ouderlingen en twee diakenen is op 27 februari j.l. de Chr. Ger. Kerk en de Ned. Ger. Kerk in Almere geïnstitueerd. In opdracht van de classis Zwolle en de regio Kampen had de gezamenlijke kerkeraad van Lelystad hierbij de leiding. De kerk in Almere mocht zeer veel belangstellenden in deze feestelijke kerkdienst ontvangen. Voorgangers in deze dienst waren ds K. T. de Jonge en ds G. Roukema. Tijdens deze dienst overhandigde br A. F. Kiljan namens de Chr. Ger. Kerk van Haarlem-Noord een Kanselbijbel. Deze zgn. „Swaanbijbel” uit 1864 was jarenlang de kanselbijbel in de kerk in Santpoort. Al eerder had de gemeente het avondmaalsstel van de Ned. Ger. Kerk in Amsterdam-Noord ontvangen.

Inmiddels heeft de kerkeraad van Almere een beroep uitgebracht op ds K. T. de Jonge, die tot nu toe zijn werk als predikant van Lelystad in Almere verrichtte. Hij heeft dit beroep aangenomen. Het voornemen is op 20 maart tijdens de morgendienst de bevestiging te laten plaatsvinden; bevestiger zal zijn prof. dr J. P. Versteeg te Apeldoorn. Tijdens de middagdienst zal ds De Jonge zijn werk als predikant van Almere voortzetten.

De kerkeraad van Almere heeft ook besloten de samenwerking CGK-NGK voort te zetten door gezamenlijke bediening van Woord en Sakramenten. De gezamenlijke kerkeraad heeft ook uitgesproken alles te zullen doen om tot één geïntegreerde gemeente te komen met behoud van banden met beide landelijke kerkverbanden.

Het adres van deze nieuwe gemeente is: F. A. G. van Buren, scriba, Gildemarkt 62, 1351 HE Almere, tel. 03240-10662.

Zeewolde

Onder de onlangs geïnstitueerde Chr. Ger. en Ned. Ger. Kerk te Almere behoren volgens besluit van de classis Zwolle en de Regio Kampen ook de leden, die zich op het grondgebied van Zeewolde vestigen.

In het „agrarische” gebied wonen nu al zo'n 600 inwoners; in mei a.s. begint de bouw van de eerste woningen in de „burgerlijke” kern Zeewolde, waar zich in 1984 de eerste bewoners zullen gaan vestigen.

Na overleg met de Chr. Ger. Deputaten tot Steunverlening aan de kerken in de nieuwe polders rond het IJsselmeer is door de Chr. Ger. en Ned. Ger. Kerken in Dronten, Lelystad en Almere een Commissie Zeewolde geïnstalleerd. Deze heeft als taak gemeente-opbouw in Zeewolde en evangelisatie-activiteiten op de vele recreatie-terreinen, die er al in Zuidelijk Flevoland zijn. Sekretaris is: dhr. J. Nijland, Botter 27-23, 8232 KM Lelystad.

De kerken wordt gevraagd om de leden, die zich hier gaan vestigen, vroegtijdig te melden bij de kerk in Almere; zodat deze haar taak tot opvang van de zich in Zeewolde vestigende leden en gemeente-opbouw zo goed mogelijk kan uitvoeren. Scriba kerkeraad Almere. F. A. G. v. Buren, Gildemarkt 62, HE Almere.

Nieuws uit breder kring

Stichting Evangelische Huisvesting

De Stichting Evangelische Huisvesting is een stichting van de Ned. Geref. Kerk te Utrecht. Deze stichting bezit in Utrecht een pand waarin zij jongeren, veelal studerende, de gelegenheid biedt woonruimte te huren voor de periode van één studiejaar.

Door het vertrek van enkele bewoners zijn meerdere kamers op het ogenblik onbewoond.

De Stichting wil jongeren oproepen, welke een kamer zoeken in Utrecht voor een korte periode (tot zomervakantie), contact op te nemen met: Kees of Willy v. d. Brink, Boomstr. 2-A-bis, tel. 030-511010.

Ontmoetingsdag over evangelisatie en sociale verantwoordelijkheid

De werkgroep „Koninkrijk Gods en sociale gerechtigheid” van de Evangelische Alliantie hoopt op zaterdag 16 april '83 een ontmoetingsdag te houden over het thema „Relatie tussen evangelisatie en sociale verantwoordelijkheid.”

Deze dag is bedoeld als praktische handreiking aan gemotiveerde gemeentelieden zoals kerkeraadsleden, leden van evangelisatiecommissies, zendingscommissies, enz.

Het gaat om het hoe en het wat van het sociale dienstbetoon in het kader van evangelisatie.

Aan de hand van het rapport met dezelfde titel als het thema, uitgegeven n.a.v. de door de World Evangelical Fellowship/Lausanne Committee for World Evangelization georganiseerde conferentie in Grand Rapids (USA), zal worden gesproken en gediscussieerd. De Evangelische Alliantie houdt deze dag in samenwerking met de Evangelische Zendingsalliantie en de hulpverleningsorganisatie Tear Fund Nederland.

Deze ontmoetingsdag wordt gehouden in het kerkelijk centrum „De Brug”, Schuilenburgerweg 2 in Amersfoort. De dag begint om 10 uur. De kosten bedragen f 20,—, die bij het begin van de dag kunnen worden voldaan. Daarbij is ook de nederlandse versie van het rapport inbegrepen. De deelnemers hoeven alleen zelf een lunchpakket mee te brengen. Voor de rest wordt gezorgd.

Mederwerkers aan deze dag zijn: Prof. dr K. Runia, hoogleraar aan de Gereformeerde Theologische Hogeschool te Kampen, die het Grand Rapids-rapport zal inleiden en het standpunt van de EA zal vertegenwoordigen. Prof. dr H. Berkhof, oud-hoogleraar aan de RU te Leiden, die zal spreken over „Het goede nieuws van het Koninkrijk”. R. H. Matzken, doktor in de missiologie en vertegenwoordiger van de evangelischen, die het onderwerp „Gerechtigheid, sociaal en bijbels” zal inleiden.

De 1e en 2e voorzitter van de EA, t.w. prof. Van Bommel en ds Bouw, zullen leiding geven aan deze dag.

Zeilen in Friesland

De N.N.E.-vloot steekt van wal. Vanuit de kerk van Kampen wordt al vele jaren aan de Nederlandse Gereformeerde jergd van 17 jaar en ouder de gelegenheid geboden elkaar ook eens op een andere manier te ontmoeten.

Dit jaar zal er een trektocht gehouden worden langs de mooiste delen in Friesland.

Overdag varen we langs nostalgische plaatsjes en zwerven we over de meren. 's Avonds gaan we voor anker midden in de natuur, om na een avond van napraten, zingen en zacht gitaar-getokkel in de boten in slaap te deinen.

Het kamp duurt een week en wel van 16 t/m 23 juli.

Begin- en eindpunt is Heeg. Voor de rest zal de route bepaald worden door weer, wind en jullie zelf.

De kampprijs bedraagt f 195,—. Je moet kunnen zwemmen. Zeilen niet, want dat leer je vanzelf. Er is per boot een ervaren schipper aanwezig, die daar graag bij helpt.

Voel je voor zo'n spannende, gezellige, oer-hollandse week, geef je dan (met een stel vrienden of vriendinnen) zo snel mogelijk op bij onderstaand adres. Dan kunnen we de boten gaan bestellen.

Wil je meer inlichtingen, bet ons dan even.

Alvast de vriendelijke zeilersgroeten en hopelijk tot ziens in het kamp, waarvan de naam is Navigare Necesse Est, d.w.z. Varen is noodzakelijk.

Zeilkamp N.N.E.

Rudy en Henny Stalknecht,
Zegge 16, Kampen.

Tel. 05202-11480.

Studeren!

Weet jij wat je te wachten staat?

Vakantieconferentie georganiseerd door christelijke studentengroepen, 1-10 augustus, Bech (Luxemburg).

„Dat geloven en studeren samen kunnen gaan weet toch iedereen...”

Maar hoe werkt dat nu eigenlijk in de praktijk? Zijn er niet genoeg momenten in je leven waarin je merkt dat het geloof haaks op de werkelijkheid en je studie lijkt te staan? Wat doe je dan op zo'n moment? Mis je de vanzelfsprekendheid van vroeger? Vecht je jezelf er doorheen? Je nieuwe leefsituatie brengt vrachten problemen mee. Hoe sta je er tegenover?”

Tot zover de tekst van de folder over de 10-daagse vakantieconferentie voor Nederlandse en Belgische studenten, die in Luxemburg gehouden wordt.

Het is juist voor studenten die gaan studeren, of pas begonnen zijn, belangrijk dat ze zich oriënteren te midden van alle stromingen die hen beïnvloeden, alle meningen die op hen afkomen.

Wanneer u iemand kent waarvoor deze conferentie van belang zou kunnen zijn, zou het goed zijn als u hem of haar van deze mogelijkheid om de vakantie te besteden, zou vertellen!

Meer informatie kunt u krijgen bij het C.N.I./I.C.S., kantoor Nieuwezijs Voorburgwal 96-I, 1012 SC Amsterdam. Tel. 020-257141. We sturen graag een of meer folders toe!

De kosten van deze conferentie zijn f 160,—. Wanneer men gebruik wil maken van de bus, kost de reis f 60,— (retour).

Verklaring van de VGOL

In de kerkelijke woelingen rond 1967 was de Vereniging van Gereformeerde Onderwijzers en Leraren in Nederland een van de zeer weinige verenigingen die zowel de „buitenverbanders” als de „binnenverbanders” als leden in volle rechten bleef aanvaarden. Veel leden hebben aan den lijve ervaren hoe diep de scheuring van 1967 en volgende jaren insneed in de kerken van de vrijmaking. De leden hebben zich in zoverre niet bij deze breuk neergelegd, dat ze in de VGOL elkaar als broeders en zusters zijn blijven aanvaarden. Ze hoopten dat de vereniging een klein teken van hoop mocht zijn dat de scheur in de kerken geheeld mocht worden.

Nog jarenlang werkten de leden van de kleine vereniging harmonieus samen tot de dag van vandaag. Nu is het ledenaantal evenwel zo klein geworden (een honderdtal), dat de ledenvergadering heeft moeten besluiten de vereniging niet voort te zetten. Al enkele jaren werd het verenigingsnieuws opgenomen in het samen met de Vereniging van Christelijke Onderwijzers uitgegeven blad „De school met de Bijbel”. Het „Gereformeerde Schoolblad” werd daarnaast nog vier keer per jaar uitgegeven in brochurevorm. Inmiddels is uit de leden van beide kerkverbanden een werkgroep gevormd, die de brochures verder zal uitgeven.

Nu de tijd gekomen is dat de VGOL als vereniging zal verdwijnen, willen bestuur en leden nog eens de aandacht vestigen op hun jarenlange goede samenwerking op onderwijsgebied. Daarachter lag steeds de overtuiging dat „buitenverbanders” en „binnenverbanders” elkaar niet mochten loslaten zoals dit in 1967 e.v.j. geschiedde.

Bestuur en leden hopen dat de VGOL de geschiedenis mag ingaan als een voorbeeld van broederlijke en zusterlijke samenwerking tussen gereformeerde christenen die elkaar onvergetelijk waren en elkaar als broeders en zusters van hetzelfde huis beschouwden, hoewel ze noodgedwongen in de plaatselijke kerken gescheiden moesten optrekken. Bij de opheffing van de VGOL willen zij een appèl doen op beide kerken om elkaar in liefde te blijven zoeken, opdat de eenheid tussen ware christgelovigen ook al op deze aarde gestalte mag krijgen.

Namens de vereniging, het bestuur,
J. L. Struik, voorzitter
Mej, T. G. Tillema, secr.
F. Leenman, penn.m.
R. G. van Duinen
J. H. Brink

Vakantie Signaalkampen

De dagen worden langer. De zon laat zich wat vaker zien: 't zijn voorboden van een nieuwe zomer! Voor de C.S.B. is het dan tijd om een nieuw affiche uit te geven; een affiche met informatie over onze 12 zomerkampen voor middelbare scholieren.

Wij organiseren 5 zeilkampen in onze boerderij „De Trye Peppels” bij Heeg, 4 zeilzwervkampen met als verblijfplaats een omgebouwde rijnaak en 3 landkampen, waaronder een fietskamp. in een boerderij in de Achterhoek.

De kampen worden georganiseerd door de Stichting Signaalkampen der Calvinistische Studenten Beweging. Dat is een groep jongeren die geheel vrijwillig de kampen organiseert en leidt.

Signaalkampen zijn christelijke kampen, wat onder meer wil zeggen: er wordt gebeden aan tafel, we gaan naar de kerk of houden zelf een kampdienst en we praten over het kamphema. Juist die combinatie van samen plezier maken en serieus zijn maakt zo'n week onvergetelijk.

Wil je meer informatie over onze kampen hebben, vraag dan ons gratis affiche aan bij: Stichting Signaalkampen der C.S.B., Postbus 5349, 1007 AH Amsterdam, tel. 020-120374.

Vakantiebemiddelingsburo

Er bestaan diverse vakantiemogelijkheden voor lichamelijk en zintuiglijk gehandicapten, deze vinden meestal in groepsverband plaats.

Doordat er de laatste tijd steeds meer akkomodaties zijn aangepast, kunnen lichamelijk en zintuiglijk gehandicapten ook alleen of met familie of vrienden met vakantie gaan. Naast

Redactieleden:

Ir. A. W. Biersteker;
T. Hoekstra
Ds. H. de Jong;
Mr. dr. J. Meulink;
D. W. L. Milo;
Ds. E. R. Postma;
Drs. W. G. Rietkerk

Adres van de Redactie:

Ds. K. Muller,
Dovenetel 45,
8446 SH Heerenveen
Tel. 05130-20476

Kerknieuws en berichten over kerkelijke/christelijke activiteiten te zenden naar:

„Kerknieuws Opbouw”,
Brugakker 36 22,
3704 LP Zeist
Tel. 03404-50278

Advertenties en druk:

Drukkerij „Steenbergen”,
Nooitgedacht 3,
3701 AL Zeist
Tel. 03404-22452

Advertentieprijs:

40 ct per mm.
familieberichten
35 ct per mm.
Advertenties inzenden tot
dinsdagmorgen 10.00 uur.

Administratie-adres:

Kon. Wilhelminalaan 38,
3956 TD Leersum
Tel. 03434-4288

Abonnementen:

Het aanvragen of opzeggen van abonnementen: uitsluitend bij de administratie. Abonnementen kunnen ieder moment ingaan, doch slechts per 31 december eindigen. Opzeggen uiterlijk tot 15 november.

Abonnementenprijs:

f 42,— per jaar of f 22,— per halfjaar.
Buitenland f 50,— p. jaar of f 65,— per luchtpost.
Gironr. 404945 t.n.v.
Geref. Persver. Opbouw,
Brabantlaan 122,
2101 SK Heemstede
Tel. 023-285825

groepsvakanties is er dus de mogelijkheid tot individuele recreatie, variërend van dagjes-uit tot één of meerdere weken vakantie.

Veel gehandicapten zouden wel zelfstandig met vakantie willen, maar kunnen dit moeilijk zonder enige begeleiding.

Het vakantiebemiddelingsburo van de Stichting Werken stelt zich ten doel bemiddeling te verlenen bij het verkrijgen van een geschikte begeleid(st)er, die zich vrijwillig beschikbaar stelt samen met de gehandicapte mee op vakantie te gaan. Daarbij wordt zoveel mogelijk rekening gehouden met leeftijd, woonplaats, eventuele ervaring, periode e.d. Vrijwilligers uit het hele land hebben zich bij de Stichting Werken opgegeven, dus gehandicapten uit iedere streek of stad in Nederland kunnen bij ons vakantiebegeleiding aanvragen.

Formulieren en aanvullende informatie kunt u vragen bij de Stichting Werken, afd. vakantiebemiddelingsburo, Lange Voorhout 48, 2514 EG 's-Gravenhage, tel. 070-649920. Dit kan zijn zowel voor lichamelijk en zintuiglijk gehandicapten, die begeleiding zoeken voor een individuele vakantie, als voor iemand, die als vrijwilliger mee wil werken (in het hoogseizoen en daarbuiten).

GLJC BROCHURES

De brochures kunnen gebruikt worden voor gemeenschappelijke en individuele studie.

Leverbaar zijn:

- Het gebed - ds M. R. van den Berg 24 pag. f 3,75
- Vrijheid - P. C. v. Wijk, D. v. d. Molen e.a. 48 pag. f 4,50
- Jeugd en Seksualiteit - P. C. van Wijk en D. van der Molen e.a. 100 pag. f 7,50
- Blijven bij de genade - ds G. v. d. Brink 32 pag. f 4,90
- Maleachi — dialoog tussen God en mens - P. C. van Wijk en D. van der Molen e.a. 72 pag. f 7,50
- Belijden en Getuigen - ds M. R. v. d. Berg, ds J. C. Janse, ds J. Meester 20 pag. f 4,50
- Verbonden zijn met Hem - ds M. R. van den Berg 38 pag. f 6,—
- Geweld en Agressie — div. auteurs 36 pag. (Herdruk bij voldoende belangstelling)

Bestellen bij: C. J. van Dijke, Marterlaan 2, 2116 EX Hilversum postgiro: 3910300

De brochure kan gebruikt worden voor gemeenschappelijke en individuele studie.

Een uitgave van het Gereformeerd Landelijk Jeugd Comité in samenwerking met Buiten & Schipperheijn te Amsterdam.

Jonge vrouw (32 jaar), die veel van kinderen houdt, wil graag

KENNISMAKEN MET EEN MAN VAN DEZELFDE LEEFTIJD,

om t.z.t. tot een huwelijk te komen.

Brieven onder nr. 19-3 bureau Opbouw, Nooitgedacht 3, 3701 AL Zeist.

Een praktisch Belijdenisgeschenk dat niet ongelezen blijft.

Drs. O. Mooiweer:
'GENADE EN VREDE'

26 korte hoofdstukken, vlot geschreven; o.a.: Is de kerk er voor de wereld?, Kerkdienst en kerkvolk, Olifanten, De drie F's, Rondom de 31e oktober, Momentopnamen.

Uit een recensie: U kunt 't in één ruk uitlezen, U kunt 't ook op uw nachtkastje leggen, iedere avond een stukje lezen.

Een fris ruikend boekje.

Prijs f 13,50.

Rechtstreeks bij de uitgever en via de boekhandel verkrijgbaar.

Uitgeverij

A. T. VERSCHOOR & ZOON B.V.
Culemborg

Tollenstraat 24 — Tel. 03450-12045

Eindelijk weer leverbaar:

THOMAS PINKHOF

ALS DE ZON ONDERGAAT

2e druk

gebonden f 22,75.

Kritiek over de eerste druk:

„Jongeren in de tienerleeftijd zowel als ouderen zullen dit boek gaarne ter hand nemen. Het zou mij niet verbazen als naar aanleiding van de in dit boek beschreven gebeurtenissen, discussies op gang kwamen. Dit boek van de 22-jarige auteur verdient de aandacht van velen.”

Van dezelfde schrijver is nog verkrijgbaar:

DE ROEP VAN HET KASTEEL

jeugddetective

140 pag. f 14,50

Verkrijgbaar bij de boekhandel en de uitgever.

UITGEVERIJ VAN DEN BERG
KAMPEN

Broederweg 6 (postbus 27)

Telefoon 05202-12287

Bij de administratie zijn enkele overdrukken aanwezig van

Ds H. de Jong,
ONGEHUWD SAMENWONEN

Prijs f 3,— + portiekosten.

Bestellingen bij de administratie.

VACANTIE — COSTA BRAVA

Bungalow voor 6-10 personen.

VACANTIE — APELDOORN

Te huur van 6-20 augustus
huis met tuin voor 5 personen.

Inl. 055-668880.

stichting youth for christ nederland

Youth for Christ is een beweging van jonge mensen voor jonge mensen. De Lindenhurst in Driebergen is een bruisend centrum van onze activiteiten in Nederland.

Manifestaties als May Day, Kamperland-muziekfestival en Samensmeden; de organisatie van 80 vakantiecampen in binnen- en buitenland; de uitgifte van het maandblad voor jongeren „Aktie”, en tal van andere springlevende activiteiten worden hier in goede banen geleid.

Bij Youth for Christ is op korte termijn een vakature voor een

coördinator / boekhouder

administratieve en civiele organisatie (M/V)

De medewerker/ster die wij zoeken is een veelzijdig en creatief mens. Hij/zij draagt verantwoordelijkheid voor de administratieve coördinatie van onze activiteiten. Met het bestaande administratieve team is hij/zij belast met de verzorging van de financiële administratie, zodat een S.P.D.-diploma of studie daarvoor noodzakelijk is.

Aangezien op onze administratie met moderne computer-apparatuur wordt gewerkt, is hij/zij gewend met geautomatiseerde systemen te werken, of wil hij/zij zich hierin bekwamen.

Daarnaast geeft hij/zij leiding aan degene die verantwoordelijk is voor de Lindenhurst als „thuis” van ca. 20 diakonale medewerk(st)ers, en voor de interne organisatie, zoals huishouding, post, vervoer, onderhoud.

Hij/zij heeft goede contactuele eigenschappen en kan zich schriftelijk helder uitdrukken. De directie en het bestuur van de stichting zullen vaak een beroep op hem/haar doen, hen van actuele en relevante informatie te voorzien.

Onze man of vrouw ziet de doelstelling van Youth for Christ helemaal zitten en past in een team van jonge en enthousiaste mensen, die zich samen willen inzetten voor de verkondiging van het Evangelie van Jezus Christus aan jonge mensen.

Sollicitaties kunnen worden gericht aan:

Directie stichting Youth for Christ-Nederland,
Postbus 73, 3970 AB Driebergen
T.a.v. A. J. van Heusden

Evangelische camping

„t BELOOFDE LAND”

biedt U in het voorjaar een z.g. feestdagen-arrangement. U kunt dan bij ons terecht in een goede sfeer.

Zomerhuisjes of (toer)caravans te huur. Vraag folder.

Bosweg 17, 3781 NG Voorthuizen, tel. 03429-2942.

VAKANTIE IN HET MONTFERLAND

Met ingang van 15 maart 1983 ter beschikking in mooi oud huis comfortabele vakantie-ruimte voor twee personen. Vlakbij prachtige wandelgebieden.

Inlichtingen: Ds M. J. W. Schopenhauer, Oudste Poortstraat 15, 7041 AP 's-Heerenberg, tel. 08346-2689.

Voor al uw

handels- en familiedrukwerk - boeken folders enz.

is uw adres

DRUKKERIJ „STEENBERGEN”

Nooitgedacht 3 — 3701 AL Zeist

ADVERTENTIES MOETEN UITERLIJK DINSDAGMORGEN

OM 10 (TIEN) UUR TER DRUKKERIJ ZIJN !!!

Geef
Pjotr
een
(kinder) Bijbel

Pjotr is een van de miljoenen kinderen in Oost-Europa die graag een kinderbijbel willen. In het Oostblok woedt een ideologische strijd om de kinderziel. Laten wij Pjotr en zijn leeftijdgenoten het evangelie in handen geven.

Stichting „Antwoord” streeft er naar 100.000 kinderbijbels er heen te brengen. Prijs per exemplaar: f 20,—, inclusief vervoer. Hoeveel neemt u er voor uw rekening?

Pjotr heeft een boekje geschreven voor zijn leeftijdgenoten in Nederland. Omdat hij veel heeft te vertellen. Maar hij kan niet zelf hierheen komen. Het (dunne) boekje kost niets. Vraag 't aan bij Stichting „Antwoord”, postbus 198, 4700 AD Roosendaal.

Giro
1166

stichting
antwoord